

כנגד עבודת המשכן – מה הקשר בין המשכן ובין שבת?

אושר משיח קוסייב ואיתן עבודי

- א. מבוא
- ב. בריאת העולם והשבת כנגד הקמת המשכן
- ג. תכלית השבת – תיקון עבודת האדם
- ד. עדות השבת והמשכן – משלימים אחד את השני
- ה. קדושה המעידה על חיבורם של המשכן והשבת
- ו. סיכום

א. מבוא

אנו מוצאים שיש קשר בתורה בין השבת לבין מלאכת המשכן. אפשר לראות את זה בכך שהתורה סומכת את פרשת מלאכת המשכן לציווי השבת כמה פעמים:

- שמות לא, א-יז: "וידבר ה' אל משה לאמר ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה [...] ועשו את כל אשר צויתך את אהל מועד ואת הארן לעדת ואת הכפרת אשר עליו ואת כל כלי האהל [...] ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם לדעת כי אני ה' מקדשכם"
- שמות לה, א-לה: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אלהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשת אתם ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העשה בו מלאכה יומת [...] וכל חכם לב בכם יבאו ויעשו את כל אשר צוה ה' את המשכן את אהלו ואת מכסהו את קרסיו ואת קרשיו את בריחו את עמדיו ואת אדניו [...]"
- ויקרא יט, ל; כו, ב: "את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה'."

חז"ל למדו מסמיכות הפרשיות בתורה את ל"ט האבות של מלאכות השבת מן המשכן. כפי שמובא בבבלי¹:

---

¹ זה שיקוף של הדעה הרווחת בחז"ל. שם בסוגייה יש גם דעה אחרת, שניתן לדון בהגדרתה המדויקת, ולא נעסוק בה במאמר זה.

כנגד עבודת המשכן

אין חייבין אלא על מלאכה שכיוצא בה היתה במשכן, הם זרעו - ואתם לא תזרעו, הם קצרו - ואתם לא תקצרו, הם העלו את הקרשים מקרקע לעגלה - ואתם לא תכניסו מרשות הרבים לרשות היחיד.

(שבת מט, ב)

לא רק את מהות ל"ט המלאכות למדו חז"ל ממלאכת המשכן, אלא גם את איכות עשייתן. במלאכת המשכן נאמר שהיא "מלאכת מחשבת" (שמות לה, לג), כלומר מלאכת אומנות. לפיכך כל מלאכה שאינה נעשית בדרך של מלאכת מחשבת, אינה אסורה בשבת מן התורה. וכן נאמר במכילתא דרשב"י:

נאמרה כאן מלאכה ונאמרה מלאכה במשכן מה מלאכה האמורה במשכן מלאכה שיש עמה מחשבה אף מלאכה האמורה בשבת מלאכה שיש עמה מחשבה.

(מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי כ, י)

אם כך עולה השאלה מדוע נבחרה מלאכת המשכן כגדר הבלעדי ללימוד הלכות שבת? נראה שחז"ל לא ראו במשכן אמצעי בעלמא ללמידת מלאכות שבת, אלא שיש ביניהם קשר מהותי. ברצוננו להתעסק ברובד העמוק שקיים בין השבת למשכן כדי להבין את קשרם המובהק.

ב. בריאת העולם והשבת כנגד הקמת המשכן

הקמת המשכן מזכירה בבירור את בריאת העולם. וכמאמר חז"ל: "ויהי ביום השמיני", ותניא: אותו היום [שהוקם המשכן] היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא כיום שנבראו בו שמים וארץ" (מגילה י, ב). הדימיון הפשוט שרואים ביניהם ניכר תחילה מהפסוקים:

בריאת העולם	הקמת המשכן
"וירא - להים את כל אשר עשה והנה טוב מאד"	"וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אתה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אתם משה"
(בראשית א, לא)	(שמות לט, מג)

בריאת העולם	הקמת המשכן
"ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים כתבונה בדעתו תהומות נבקעו ושחקים ירעפו טל" (משלי ג, יט)	"ואמלא אתו רוח -להים בחכמה וכתבונה ובדעת ובכל מלאכה" (שמות לא, ג)
"נוטה שמים כיריעה" (תהלים קד, ב)	"ועשית יריעת עזים" (שמות כו, ז)
"יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים" (בראשית א, 1)	"והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים" (שמות כו, לג)
"יקוו המים" (בראשית א, ט)	"ועשית כיור נחשת וכנו נחשת [...] ונתת שמה מים" (שמות ל, יח)
"ויכלו השמים והארץ" (בראשית ב, א)	"ותכל כל עבדת משכן אהל מועד" (שמות לט, לב)
"ויברך -להים" (בראשית ב, ג)	"ויברך אתם משה" (שמות לט, מג)
"ויכל -להים" (בראשית ב, ב)	"ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן" (במדבר ז, א)
"ויקדש אתו" (בראשית ב, ג)	"וימשח אתו ויקדש אתו" (במדבר ז, א)

בנוסף לדמיון הלשוני המפורש שקיים בפסוקים, בספר 'תורת המנחה'² ניתן הסבר פנימי יותר על הקשר בין הקמת המשכן לבריאת העולם. וכך הוא אומר: "דוגמת מעשה בראשית היה מעשה המשכן, שכל מה שיש בזה יש בזה, כמו שדרשו רז"ל, וכן בסדר בריאת העולם צוה סדר מעשה המשכן וכן בהקמתו." לפי דבריו, סדר הקמת המשכן מסודר כנגד סדר בריאת העולם³. ותוכן דבריו מסוכם להלן:

² עיין בתורת המנחה פרשת פקודי, דרשה לד עמוד 342.
³ כלומר במקביל לדבר שנברא ביום הראשון בבריאת העולם, מעין אותו הדבר נברא במשכן גם כן ראשון.

כנגד עבודת המשכן

יום	בריאת העולם	הקמת המשכן	הסבר
תחילת בריאת העולם כנגד קמת המשכן	"בראשית ברא-להים את השמים ואת הארץ" (בראשית א, א)	"ויקם משה את המשכן" (שמות מ, יח)	הן בבריאת העולם והן במשכן, כל הנבראים וכלי המשכן הוקמו כבר ביום הראשון. ואחר כך, בששת ימי בראשית הקב"ה הלביש צורות על כל אחד ואחד. בהתאם לכך, במשכן כל הכלים הונחו במיקומם המתאים.
ראשון	האור – "ויאמר-להים יהי אור ויהי אור" (בראשית א, ג)	הארון – "ויקח ויתן את העדת אל הארץ" (שמות מ, כ)	כנגד בריאת האור, במשכן נעשה הארון שהוא מקום התורה, שהיא אור לעולם הזה ולעולם הבא. ככתוב: פִּי נֵר מְצֹהָה וְתוֹרָה אֹר (משלי ו, כג)
שני	רקיע – "ויעש-להים את הרקיע ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע" (בראשית א, ז)	הפרוכת – "וישם את פרכת המסך ויסך על ארון העדות" (שמות מ, כא)	כשם שבבריאת העולם נברא הרקיע שמבדיל בין המים העליונים למים התחתונים, במשכן הוקמה הפרוכת המבדלת בין הקודש ובין קודש הקדשים.
שלישי	יבול האדמה – "תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע" (בראשית א, יא)	השולחן – "ויתן את השלחן באהל מועד" (שמות מ, כב)	במשכן הוכן השולחן ובו ערוך לחם הפנים "שממשיך ומשפיע ברכה לכל מזון ונותן לחם לכל בשר", והוא כנגד יבול האדמה.
רביעי	המאורות – "ויעש-להים את שני המארת הגדלים" (בראשית א, טז)	המנורה – "וישם את המנרה באהל מועד" (שמות מ, כד)	המנורה מאירה את המשכן כמו המאורות. ובנוסף, "המנורה הטהורה היתה מעלה ומסלקת כל נזקי הכוכבים, ומטיבה הזיקן ומשפעת טובות לעולם כדכתיב 'בהעלותך את הנרות' (במדבר ח ב)".

יום	בריאת העולם	הקמת המשכן	הסבר
חמישי	התנינים – "ויברא -להים את התנינים הגדלים" (בראשית א, כא)	מזבח הקטורת – "וישם את מזבח הזהב [...] ויקטר עליו קטרת סמים" (שמות מ, כו-כז)	התנין מסמל השחתה ומוות ⁴ וכנגדו במשכן הוכן מזבח הקטורת ששימש לעצירת המגפה והמשחית ⁵
שישי	החיות – "תוצא הארץ נפש חיה למינה" (בראשית א, כד)	מזבח העולה – "ואת מזבח העלה שם פתח משכן אהל מועד ויעל עליו את העלה ואת המנחה" (שמות מ, כט)	הקרבת בעלי חיים לקב"ה משפיעה חיות, קיום וברכה לבעלי חיים.
סיום בריאת העולם כנגד סיום הקמת המשכן	אדם – "ויברא -להים את האדם בצלמו בצלם -להים ברא אתו" (בראשית א, כז)	כבוד ה' – "וכבוד ה' מלא את המשכן" (שמות מ, לה)	האדם נברא בצלם -להים ומכיר בוראו – הוא כבוד ה' יתברך. וכנגדו, עם סיום הקמת המשכן כבוד ה' מלא את המשכן.

בזווית שונה מתורת המנחה, הרב יעקב גנק במאמרו⁶ מסביר מה פשר הדמיון החד הנ"ל בין בריאת העולם להקמת המשכן. הוא אומר שבניין המשכן על ידי עם ישראל, דומה לבריאת העולם על ידי הקדוש ברוך הוא וכשם ששבתו של הקב"ה היא סיום בריאת העולם, כך שבת האדם היא סיום 'בריאת העולם' האנושית. על ידי בניין המשכן וקיום השבת שאחריו, אנחנו מידמים לקב"ה בפעולותיו, ועל ידי כך אנו מגשימים את

⁴ ככתוב: "יפקד ה' בחרבו הקשה והגדולה והחזקה על לויֹתן נחש ברח ועל לויֹתן נחש עקלתון והרג את התנין אשר בים" (ישעיהו כז, א).

⁵ ככתוב בקרח: "קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם כי יצא הקצף מלפני ה' החל הנגף" (במדבר יז, יא).

⁶ עיין בהרחבה בעלון שבות 146 במאמרו: סיווג מצוות לאור תפקידי האדם בבראשית פרק א' וב'.

הפוטנציאל של צלם - להים שבתוכנו. ולכן כשם שבשבת פסק הקב"ה מבריאת העולם, כך גם אנו בשבת נפסיק מהמלאכות בבניין המשכן שהן 'בריאת העולם' שלנו.

ג. תכלית השבת – תיקון עבודת האדם

גישה אחרת להסבר היחס בין שבת למשכן ניתן לדלות מתוך דברי ר' צדוק הכהן מלובלין ור' לוי יצחק מברדיטשב (בצורות שונות).

ר' צדוק מלובלין (פרי צדיק פרשת ויקהל) ו"קדושת הלוי" (פרשת ויקהל) אומרים שבשבת אדם צריך לתקן את עולם המעשה, וזו כוונת אזהרת משה לבני ישראל על השבת "אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם" (שמות לה, א). דהיינו על אף שאין עשייה בשבת, ואדרבה יש איסור לעשות מלאכה בשבת, אנו מתקנים את עולם המעשה ע"י תיקון עצמי. ר' צדוק מסביר את התיקון כך שהקב"ה ברא את העולם חסר והנבראים זקוקים לתיקון. וכמאמר חז"ל: "כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכין עשייה, כגון החרדל צריך למתוק, התורמוסים צריך למתוק, החיטין צריכין להטחן, אפילו אדם צריך תיקון" (בראשית רבה יא).

התיקון מתחלק לשני שלבים, וזה לשון ר' צדוק:

הענין על פי מה שמובא בתיקוני זוהר (תיקון מ"ח) ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת תרין זימנין אדכר הכא שבת [...] שבת עילאה שבת תתאה. וזהו מה שנאמר לעשות אותם לעשות שבת עילאה שיהיה הלב משכן לשכינה בתרי בתי ליבא ואתפני מתמן יצר הרע.

ר' צדוק מסביר שהלב מחולק לשני בתים – אחד בהמי ואחד רוחני. התיקון הראשון והבסיסי נעשה בחדר הבהמי, והוא לעשות "שבת תתאה", שהיא עבודה על היראה. כלומר - לשמור את השבת מפני כבודה ויראתה. השלב השני נעשה בחדר הרוחני, והוא לעשות "שבת עלאה", שהיא עבודה על האהבה. כלומר - לשמור את השבת מתוך אהבה והתענגות. לאחר שהאדם עובר תיקון גמור בשני חדרי הלב, הלב נעשה משכן לשכינה ומסלק את היצר הרע. במצב עליון כזה, שאין לאדם מלחמות עם היצר הרע שלו, הוא במדרגה טהורה שמוציאה ממנו רק את הקדושה והטוב שבו, "ואחר כך זוכה להכניס קדושה בלב עד שיועיל אף לימי המעשה שאחריו שיהיה כל מעשיו לשם שמים ויהיה כמלאכת המשכן". בעזרת התיקון שנעשה בשבת, אדם מטהר את עצמו ובעקבות כך הופך את פעולותיו היומיומיות למלאכות קודש כעין מלאכות המשכן הנעשות לשם שמים.

ה'קדושת לוי' מפרש את עבודת תיקון האדם בכיוון אחר. חכמת המשכן והשבת מביאות את האדם לידי "ראיה", וכך כתב:

חכמה הוא יראה, כדכתיב: ראשית חכמה יראת ה' (תהלים קיא, י), ו'יראה' אותיות 'ראיה', שרואה שעילתם העלות אדון כל ברא כל העולמות, וכל חיות האדם ממנו ברוך הוא, על ידי זה האדם הוא עניו, שיודע שאדם אינו כלום רק כל חיותו מהבורא ברוך הוא וברוך שמו.

ע"י התבוננות בחכמה העצומה שנמצאת במשכן ובבריאת העולם, האדם רואה את אפסותו ביחס לקב"ה, מקבל ענווה ורואה בצורה נכונה את ה-להות ואת עצמו בכך שמבין שכל חיותו ועצמותו מגיעות אך ורק מהקב"ה. ה'קדושת לוי' מבאר שהדבר בא לידי ביטוי בחכמתו של בצלאל שקיבל כדי להקים את המשכן: "ואמלא אתו רוח -להים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה" (שמות לא, ג). ה' חנן את בצלאל בחכמה כדי שיוכל להקים את המשכן, שבעזרת החכמה בצלאל "ידע בכוונתיה ופרטותיה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם בששת ימים". וכמאמר חז"ל: אמר רב יהודה אמר רב: יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ. כתיב הכא וימלא אתו רוח -להים בחכמה ובתבונה ובדעת (שמות לה, לא), וכתיב התם ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה וכתביב בדעתו תהומות נבקעו (משלי ג, יט-כ). " (ברכות נה, א). בצלאל האמין באמונה שלימה שהקב"ה ברא העולם בששת ימים, ולכן התורה סמכה את אזהרת שבת לחכמת בצלאל ולעבודת המשכן כדי "שידעו הכל באמונה שלימה שהקב"ה ברא העולם בששת ימים וביום השביעי שבת וינפש".

ר' צדוק וה'קדושת לוי' רואים את תיקון השבת כקשור קשר פנימי עם מלאכת המשכן. לפי ר' צדוק התכלית היא שהאדם יקדש את מעשיו כקדושת מלאכות המשכן הנעשות לשם שמים. לפי ה'קדושת לוי' התבוננות במלאכת המשכן היא אמצעי לכך שהאדם יגיע לתיקונו בשבת.

ד. עדות השבת והמשכן – משלימים אחד את השני

אמרו חז"ל: "עד שלא הוקם המשכן היה העולם רותת משהוקם המשכן נתבסס העולם לכך נאמר להקים את המשכן." (במדבר רבה פרשה יב).

עד כה הסברנו את גודל מעלת המשכן ואת דמיונו לשבת, אך עדיין לא מובן מה כוונת חז"ל באומרים שהתבסס העולם רק לאחר שהוקם המשכן? באיזה אופן המשכן משלים את מה שחסר בבריאת העולם?

לעניות דעתנו, ניתן להבין את כוונת המדרש מתוך דברי ה'משך חכמה' (שמות לה, ב). המשך-חכמה מסביר שהשבת היא "עדות לבאי עולם שה' יתברך ברא העולם וחידשו מה אפס המוחלט". בעוד שעבודת המשכן, כשהשכינה גלויה ושוכנת בקרב עם ישראל,

“מורה על השגחת ה' יתברך בפרטיות ומקיימו בכל עת ורגע ברצונו יתברך”. השבת מעידה שהקב"ה ברא את העולם יש מאין, בעוד שהמשכן מעיד על השגחה אלוקית תמידית בעולם הקיימת בכל רגע. לכן “עד שלא הוקם המשכן היה העולם רותת” מכיוון שהשבת מעידה רק על בריאה שהייתה בעבר, ולא מעידה על קשר הבורא עם העולם לאחר הבריאה. ובכך המשכן משלים את מה שחיסר השבת ו”נתבסס העולם”. עדות המשכן משלימה את עדות השבת, וביחד הן מלמדות שהקב"ה לא רק ברא את העולם בעבר אלא גם ממשיך את קיומו ומשגיח עליו השגחה פרטית ותמידית לאחר הבריאה.

השפת אמת (פקודי תרנ"ב) מוסיף שלעדויות המשכן והשבת יש תפקיד נוסף: “כפי העדות כך מתגלה השכינה בעולם כדכתיב 'ואתם עדי וכו' ואני -ל' (ישעיהו מג, יב), ודרשו חז"ל: דהתגלות אלקותו יתברך תלוי בעדות זו [...] לכן נקרא [המשכן] משכן העדות”. המשכן והשבת, המעידים על כך שהקב"ה הוא בורא העולם ומשגיח עליו בכל עת, הן אלו שגם מגדילות את עצם התגלות הקב"ה בעולם, על ידי כך מתקיים מעון לקב"ה בעולם ונעשה רצונו. וכמאמר חז"ל: “אמר רבי שמואל בר נחמן בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם נתאווה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בעליונים” (תנחומא נשא טז). לעניות דעתנו מדברי השפת אמת יוצא שיש דרך נוספת להבין את כוונת המדרש הנ"ל. לפני שהוקם המשכן “העולם היה רותת” כי דירתו של הקב"ה בתחתונים לא נקבעה והבריאה היתה חסרה. אך משהוקם המשכן, דירת הקב"ה בתחתונים, הבריאה הושלמה ו”נתבסס העולם”.

המדרש מלמד שהמשכן והשבת לא רק דומים וקשורים קשר פנימי כפי שראינו עד עכשיו, אלא הם גם משלימים אחד את השני. רק לאחר שנבראו שניהם “נתבסס העולם”, מכיוון שלכל אחד היה חסרון שרק השני יכול להשלים.

ה. קדושה המעידה על חיבורם של המשכן והשבת

הצעה אחרת של הקשר בין המשכן לשבת ניתן לראות בדברי השם משמואל (תרומה תרע"ד). השם משמואל מדבר על האדם, המשכן והשבת ואומר שכל אחד מהם קדושים בבחינה שונה, אך הקדושה המרבית מגיעה דווקא מחיבור שלושת הקדושות הללו ב”תכסיס אחד”, כשהמחבר ביניהם הוא התורה⁷, וכך כתב: “כל השלשה הם בתכסיס אחד

⁷ מכאן ניתן לחשוב שהקדושה נמצאת רק באמ"ש (=אדם משכן שבת) שבעש"ן (=עולם שנה נפש). כדי לא להתבלבל השפת אמת מסביר בדיוק את הכוונה: “כי באמת הקדוש ברוך הוא ברא הטבע והזמן והוא רם ונשא מכל זה. אך ע"י שנמצא נקודה פנימיות בעולם שנה נפש שהוא רוחניות. זו הנקודה עדות על כל השאר. כענין שאמרו חז"ל דבר שהי' בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו יצא. ובני ישראל יצאו מן הכלל ללמד על

ראשי תיבות אמ"ש אדם מ'קדש ש'בת שהם עולם שנה נפש, משכן בעולם, שבת בשנה, נפש באדם באמצעות התורה כשהיא בבחינת לקח טוב"⁸.

שמירת השבת ובניין המשכן הם הטבעת חותמו של האדם בעולם. השבת היא המעשה שבאמצעותו מקריין האדם על שאר ששת ימי המעשה והקמת המשכן היא האמצעי שמשפיע על כל תפקודו של האדם ושבאמצעותו מקדש האדם את כל מעשיו. זהו המכנה המשותף שביניהם. השבת היא קדושת הזמן – "ושמרו בני ישראל את השבת" ובאמצעותה מקדש את כל עתותיו, והמשכן הוא קדושת המקום – "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ובאמצעותו הוא מקדש את כל העולם כולו. במעשים הללו, האדם תורם את תרומתו מתוך מגמה לתקן. המשכן מתקן את כל מעשיו, השבת מתקנת את זמנו, ובהם הוא זוכר כי צריך הוא לעבוד את בוראו. הקמת המשכן, המשמש בשיא השיאים של מלאכתו ומחשבתו של האדם, מקרינה על כל מלאכתו של האדם, והשבת מקרינה על כל זמנו.

ו. סיכום

חדרנו לעומק קשרם של המשכן והשבת, ומצאנו שיש להם זיקה מיוחדת מכמה בחינות שונות. התחלנו בהצגת הדמיון המובהק שקיים בין הקמת המשכן לבריאת העולם והשבת, הן מההקבלה הלשונית הקיימת ביניהם בפסוקים והן מסדר הקמתם זוהה. לאחר מכן ראינו את התייחסותם זה לזה, את צורך תיקון עולם המעשה של האדם בשבת והתקשרותו למשכן. בנוסף, ראינו את המדרש שמבאר שהקמת המשכן השלימה את שחיסר העולם בבריאתו. הצענו כמה דרכים להבין איך בדיוק המשכן השלים את בריאת העולם ואת השבת, בעזרת עדותם על בורא העולם. וסיימנו את עיוננו בקדושת חיבורם של המשכן והשבת והאדם יחד. ביררנו את הקשר העמוק בין המשכן והשבת, והתבאר מעט למה נסמכו פרשיותיהם בתורה. לאור זאת, נוכל להבין כיצד חז"ל הבינו את זיקתם המוחלטת, ולכן לא השתמשו בהקמת המשכן כאמצעי ללמידת חלק ממלאכות שבת, אלא נצמדו אליו באופן מוחלט כגדר הבלעדי ללימוד כל הלכות שבת.

הכלל כולו... וכמו כן שבת יצא מכלל הזמן ללמד על הזמן כולו. וכמו כן משכן ובית המקדש ללמד על כל המקומות" [להסבר המונחים עולם, שנה ונפש – עיין בהערה הבאה].
⁸ כוונת השם משמואל לעולם, שנה, נפש: "עולם": מכול המרחבים הקיימים המקום הכי מקודש שמשם מושפע שפע הקדושה לכל העולם הוא המשכן. "שנה": מכול הזמנים הקיימים הזמן המקודש שמשביר שפע של קדושה על כל הזמנים הוא השבת. "נפש": מכול בני האדם העם המקודש שמשפיע שפע קדושה לכל הנפשות הוא עם ישראל.